

Pató Viktória Lilla

Európai iránymutatások a kutatói közösségnek

Mesterséges intelligencia a kutatásban, a gyorsított eredmények új korszaka

A generatív mesterséges intelligencia kutatásban történő felelősségteljes felhasználására vonatkozó iránymutatásokat dolgozott ki az Európai Bizottság az Európai Kutatási Térséggel együttműködve.

A generatív mesterséges intelligencia (MI, angolul AI) forradalmasíthatja a kutatást és az innovációt, de ez a folyamat nem mentes a kihívásoktól és a felelősség kérdésköreinek meghatározásától. A 2024. március 20-án közzétett elő iránymutatások¹ már meglévő keretrendszereken alapulnak, mint a kutatás integritásának európai magatartási kódexe² és a megbízható mesterséges intelligencia iránymutatásai.³

A generatív MI képes szövegek, képek és kódok gyors és hatékony előállítására, ami óriási előnyt jelent a kutatási folyamatokban. A technológia lehetővé teszi a kutatók számára, hogy időt takarítsanak meg, és új ötletekkel, megoldásokkal szolgáljanak. Az Európai Bizottság és az Európai Kutatási Térség országai által kidolgozott iránymutatások a kutatói közösség támogatását célozzák a generatív MI felelősségteljes használatában. Az MI növekvő szerepe a tudományban különböző területekre terjed ki, katalizátorként működik a tudományos áttörésekben, és kulcsfontosságú eszköz a tudományos folyamatokban. Ez a gyorsított eredmények új korszakát hirdeti; tudományos határokat feszeget, és a korábbi eszközök által elérhetetlen eredményeket produkál. Ez a gyorsulás segíthet megbirkózni az olyan sürgető társadalmi kihívásokkal, mint az éghajlatváltozás, az egészségügy, valamint a zöld- és digitális átállás. Azonban a gyorsaság és a kényelem mellett a kutatóknak tudatában kell lenniük a technológia korlátainak is. Ilyen korlátok például az esetleges plágium

¹ Directorate-General for Research and Innovation 2024.

² ALLEA 2023.

³ Ethics Guidelines for Trustworthy AI 2019.

veszélye, az érzékeny információk véletlen felfedése vagy a modellekben rejlő torzítások, amelyek befolyásolhatják a kutatások eredményének objektivitását. Éppen ezért az iránymutatások célja a tudományos integritás és a bizalom megőrzése a gyors technológiai fejlődés közepette.

Az EU egyértelmű útmutatást tervez nyújtani arról, hogyan integrálható a generatív MI (mint például a ChatGPT) felelősségteljes módon a kutatási folyamatokba, miközben maximalizáljuk annak előnyeit, és minimalizáljuk a lehetséges kockázatokat. Az iránymutatások kiemelik a kutatási integritás alapelveit, amelyekre építkezve a kutatóknak, a kutatóintézményeknek és a finanszírozó szervezeteknek átláthatóan, etikusan kell eljárniuk, hiszen a generatív MI nagy hatalommal, ezáltal használata nagy felelősséggel is jár. A kutatókra hárul az a felelősség, hogy átlátható módon használják ezt a technológiát, miközben tiszteltetben tartják a magánéletet, a titoktartást és a szellemi tulajdonjogokat. Emellett kritikus megközelítést kell alkalmazniuk, folyamatosan fejlesztve digitális műveltségüket, hogy felelősségteljesen navigáljanak a generatív MI adta lehetőségek és kihívások között. A kutatóintézmények szerepe kulcsfontosságú a felelős használat irányításában és a technológia fejlődésének figyelemmel kísérésében. Az európai iránymutatások mellett fontos, hogy ezek az intézmények saját direktívákat alakítsanak ki, és saját generatív MI-eszközöket telepítsenek az adatvédelem és a titoktartás érdekében.

Az iránymutatások végül is élő dokumentumot képeznek, amelyet a technológia és a társadalmi normák fejlődésével rendszeresen frissíteni kell. A tudományos közösség tagjai számára nyitva áll a lehetőség, hogy visszajelzést adjanak, biztosítva, hogy az iránymutatások relevánsak és naprakészek maradnak.

Az EU új mesterségesintelligencia-rendelete külön szabályokat vezet be a nagy generatív MI számára mint általános célú MI-modellre, amely az átláthatóságot és a felelősségvállalást hivatott biztosítani. Ezenfelül 2024 januárjában MI-innovációs csomag is indult, amely pénzügyi támogatást és képzési lehetőségeket kínál a generatív-MI-szakembereknek.⁴

Az új AI Office a tervek szerint kulcsszerepet fog játszani az AI Act végrehajtásában, beleértve az általános célú mesterségesintelligencia-modellekre vonatkozó szabályokat is. A rendelet a mesterséges intelligencia rendszereit négy fő kategóriába sorolja, attól függően, hogy milyen potenciális kockázatot jelentenek a társadalomra. A magas kockázatúnak tekintett rendszerekre szigorú szabályok vonatkoznak majd, amelyeket az EU piacára lépésük

⁴ Commission Launches AI Innovation Package to Support Artificial Intelligence Startups and SMEs 2024.

előtt kell alkalmazni. Amennyiben májusban sikerül kihirdetni a jogszabályt, 2024 novemberében az abban meghatározott tiltott gyakorlatokra vonatkozó rendelkezések életbe lépnek. Az általános célú mesterségesintelligencia-szabályok a hatálybalépést követően egy évvel, 2025 májusában, a nagy kockázatú rendszerekre vonatkozó kötelezettségek pedig három év múlva lépnek életbe. A tagállamoknak 12 hónap áll rendelkezésükre nemzeti szabályozóik felállítása és a felelős hatósági feladatok kijelölésére.⁵

Az Európai Bizottságon belül létrehozott AI Office-nak a mesterségesintelligencia-politika uniós szintű központi koordinációs testületévé kell válnia, hogy előmozdítsa a mesterséges intelligencia irányításával kapcsolatos uniós megközelítést, és hozzájáruljon az EU-nak az MI terén folytatott nemzetközi tevékenységeihez. Általánosságban elmondható, hogy az AI Office-nak tudást és megértést kell építenie a mesterséges intelligenciáról, valamint elő kell segítenie a mesterséges intelligencia biztonságos fejlődését. Az AI Office létrehozásáról szóló határozat 2024. február 21-én lépett hatályba, jelenleg keresik azokat a szenior technológiai szakértőket, akikkel megkezdhetik a Hivatal működését, foglalkoztatásukat 2024 augusztusától tervezik.⁶ Az AI Act *Az Európai Unió Hivatalos Lapjában* történő kihirdetését követő huszadik napon lép hatályba, a tagállamok által teljeskörűen alkalmazandóvá 24 hónap múlva válik, azonban egyes esetekben (mint például a tiltott gyakorlatokra vonatkozó rendelkezések) hamarabb kell alkalmazni.

Mivel az AI Office a rendelet végrehajtásának egyik kulcseleme, az augusztusi munkakezdés két dologra enged következtetni. Az egyik, hogy nem fogják kihirdetni nyárig a rendeletet, ez azonban aligha történhet meg, hiszen az Európai Parlament plenáris ülésén 2024. március 13-án 523 támogató szavazattal, 46 ellenszavazattal és 49 tartózkodás mellett elfogadták a képviselők (jelenleg a helyesbítési eljárás zajlik), a belga EU-elnökség vélhetően lezárja a folyamatot, és májusig kihirdetik az AI Actet.⁷ A másik lehetőség, hogy a kihirdetést követő huszadik napon hatályba lépő rendelettel kapcsolatos végrehajtási feladatokat az AI Office munkavállalói kiforratlan környezetben igyekeznek megkezdni.

A generatív mesterséges intelligencia nagy lehetőségeket rejt a kutatás és az innováció területén, de fontos, hogy felelősségteljesen használjuk ezt a technológiát. A kutatóknak és a szervezeteknek egyaránt figyelembe kell

⁵ KROET 2024.

⁶ Job Opportunities at the European AI Office 2024.

⁷ Artificial Intelligence Act: MEPs Adopt Landmark Law 2024.

venniük az iránymutatásokat és a rendelet előírásait, hogy maximalizálják a generatív MI előnyeit, miközben minimalizálják a lehetséges kockázatokat és etikai aggályokat.

2024. március 22.

Felhasznált irodalom

- ALLEA (2023): *A kutatási integritás európai magatartási kódexe*. Átdolgozott kiadás. Berlin: All European Academies. Online: <https://doi.org/10.26356/ECOC-Hungarian>
- Artificial Intelligence Act: MEPs Adopt Landmark Law (2024). *European Parliament*, 2023. március 13. Online: <https://europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240308IPR19015/artificial-intelligence-act-meps-adopt-landmark-law>
- Commission Launches AI Innovation Package to Support Artificial Intelligence Startups and SMEs (2024). *European Commission*, 2024. január 24. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_383
- Directorate-General for Research and Innovation (2024): *Living Guidelines on the Responsible Use of Generative AI in Research*. Brussels: European Commission. Online: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/2b6cf7e5-36ac-41cb-aab5-0d32050143dc_en?filename=ec_rtd_ai-guidelines.pdf
- Ethics Guidelines for Trustworthy AI (2019). *European Commission*, 2019. április 8. Online: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>
- Job Opportunities at the European AI Office (2024). *European Commission*, 2024. március 7. Online: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/job-opportunities-european-ai-office>
- KROET, Cynthia (2024): As the EU AI Act Enters Into Force, Focus Shifts to Countries' Oversight Appointments. *Euronews*, 2024. március 12. Online: <https://euronews.com/next/2024/03/12/as-ai-act-enters-into-force-focus-shifts-to-countries-oversight-appointments>